UTDANNINGS FORBUNDET

Vår dato	Deres dato	Vår referanse	Vår saksbehandler
20.02.2020	19.11.2019	19/02125-2	Guro Hovde
Avdeling	Deres referanse	Arkivkode	Direkte telefon
Seksjon for utdanning og forskning		62	97746821

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep
0030 OSLO

Høring på forslag til endring i forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten

Utdanningsforbundet takker for muligheten til å komme med innspill til forslag til endring i forskrift om kommunens helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten.

Utdanningsforbundet organiserer over 180 000 lærere og ledere i barnehager og skoler, samt personer i støttesystemet. Vi mener det er behov for et godt lag rundt barnehagebarn og elever, som sammen ivaretar deres faglige, sosiale, fysiske og psykiske behov på en god måte. Utdanningsforbundet arbeider for at det spesialpedagogiske, helsefaglige og sosialpedagogiske tilbudet i barnehagen og skolen skal styrkes, og for bedre samordning og samarbeid mellom tjenester som møter barn og unge.

Utdanningsforbundet har utarbeidet tolv prinsipper for et helhetlig pedagogisk støttesystem, hvor helsesykepleieren har en naturlig plass i laget rundt eleven. Vi mener helsesykepleieren er en viktig støttespiller for lærerne og skolen i arbeidet med *å fremme helse, trivsel og læring, og for å forebygge mobbing og krenkelser*, slik det fremkommer i overordnet del av læreplanverket. Som en del av laget rundt eleven skal skolehelsetjenesten bistå lærerne i den utstrekning skolen ønsker og har behov.

Skolehelsetjenesten skal, sammen med skolens ordinære virksomhet, arbeide sykdomsforebyggende og helsefremmende, både med fysisk og psykisk helse og sosiale forhold for barn og unge. Både forskriften til helse- og omsorgstjenesteloven og nasjonal faglig retningslinje for helsestasjons- og skolehelsetjenesten gir konkrete føringer for hvilke oppgaver helsesykepleieren har i skolen.

Regjeringen har som mål å bygge ut tilbudet innen psykisk helse. Barn og unge med psykiske plager og lidelser skal motta hjelp som er tilpasset deres behov og ønsker. Særlig er flere lavterskeltilbud ønskelig for både å forebygge og avlaste for mer inngripende tilbud som BUP (barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk) eller innleggelser. Når hendelser oppstår som gir behov for å oppfordre barn, unge og voksne til å ta kontakt med lavterskel hjelpetjenester, er

Postadresse
Postboks 9191 Grønland
0134 OSLO

Besøksadresse
Hausmanns gate 17
0182 OSLO

E-post/Internett
post@utdanningsforbundet.no
www.utdanningsforbundet.no

Tlf. + 47 24 14 20 00

Org.nr. 884 026 172
Bankkonto 1600.40.30714

ikke disse systemene rigget for å ta imot alle henvendelsene som kommer inn. Det vitner om at det er et stort behov for nettopp slik hjelp. Og dersom man oppsøker hjelp, og enten ikke kommer igjennom eller får avslag grunnet kapasitetsproblemer, blir terskelen for å søke hjelp senere høyere. Barn og unge sier selv hjelpen ikke alltid oppleves å være tilpasset deres hverdag, er nær nok eller lett å få tak i. Tilgjengelighet er det største hinderet for å få hjelp. Regjeringen har derfor gode grunner til å se på eksisterende helsetjenester og finne ut av hvordan disse kan brukes for å svare til behovet.

Helse- og omsorgsdepartementet sender på høring et forslag om å utvide helsestasjonens- og skolehelsetjenestens formål gjennom en tilføyelse i forskrift om kommunale helsefremmende og forebyggende arbeid i helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Nytt ledd i forskriftens § 1 presiserer at tjenesten skal kunne gi *nødvendig behandling og oppfølging for lettere psykiske og somatiske tilstander*. Hensikten med endringen er å synliggjøre muligheten kommunen har til å bruke tjenesten, men det pålegges ingen plikt for kommunen å innføre tilbudet i sin helsestasjons- og skolehelsetjeneste.

Departementet begrunner endringen blant annet med manglende eller vanskelig tilgjengelig lavterskel helsetilbud for barn og unge i dag, samt tilknytningen barn og unge har til sitt skolemiljø og skolehelsetjenestens unike posisjon med hensyn til å nå ut til alle barn og unge. Utdanningsforbundet er særlig opptatt av helsesykepleiernes rolle i det helhetlige pedagogiske støttesystemet rundt eleven, og vil i vårt høringssvar vurdere hvordan en forskriftsendring kan styrke eller svekke denne rollen.

Nødvendige avklaringer

Oppfølging av psykisk og somatisk helse ligger allerede som en sterk anbefaling i de nasjonale faglige retningslinjene for helsestasjons- og skolehelsetjenesten. *Behandling*saspektet er mer problematisk. Det fremkommer ikke av forslaget hva behandlingen skal innebære. Departementet definerer heller ikke hva som skal følges opp eller behandles, annet enn «lettere psykiske og somatiske tilstander». Det er en svakhet ved forslaget at de tilstandene som skal behandles ikke er definert. En tydelig definisjon her vil særlig ha betydning for kompetanse og kapasitet i tjenesten. Vår erfaring er at helsesykepleier allerede i dag har arbeidsoppgaver knyttet til enkel behandling av lettere skader og smerter, samt psykiske plager gjennom samtaler. Det er derfor uklart i hvilken grad forskriftsendringen medfører en utvidelse av arbeidsmengden helsesykepleierne allerede følger opp – dersom kommunen velger å ta endringen til følge.

Kompetanse

En helsesykepleier er en sykepleier med spesialisering innen helsefremmende og forebyggende arbeid, med særlig kompetanse på fysisk, psykisk, sosial og seksuell helse. For at en helsesykepleier skal kunne drive med behandling av psykiske tilstander, bør han eller hun ha behandlerkompetanse, eksempelvis videreutdanning innen psykiatri.

Kapasitet

Utvidet ansvar krever avklaringer om hvilke ressurser som skal brukes til å ivareta ansvaret. Dersom skolehelsetjenesten i tillegg til helsefremmende og forebyggende arbeid skal drive behandling, krever dette en omdisponering av ressurser. Presiseringen departementet foreslår medfører ingen plikt, noe som igjen kan innebære at det ikke blir en økonomisk prioritet. Helsedirektoratet ønsker ingen juridisk bindende bemanningsnorm for helsesykepleiere, men har utarbeidet en anbefalt bemanningsnorm. I dag er det færre helsesykepleiere i skolen enn

det som er anbefalt normering. Undersøkelser viser også at mesteparten av tiden går med til pålagte oppgaver, og at det blir mindre tid til helsefremmende og forebyggende arbeid. Et utvidet formål vil skape behov tjenesten potensielt ikke vil kunne dekke uten tilførsel av ressurser.

Behovet for tilgjengelighet

Tidligere undersøkelser viser at der helsesykepleieren er regelmessig til stede over tid, blir den benyttet av halvparten av elevene ved at de kan «stikke innom». I Opplæringslovutvalgets utredning NOU 2019: 23 får vi vite at elevene er opptatt av tilgang på helsesykepleier, særlig noen med kompetanse til å kunne snakke med dem om psykiske problemer. I #UngIdag-utvalgets utredning NOU 2019: 19 leser vi at elevene sier at helsesykepleier ikke er nok til stede. Utvalget referer til en undersøkelse som viser at to av fem barn og unge ikke får tak i en helsesykepleier når de trenger det. Det er svært få skoler som har en helsesykepleier på fulltid. Skolehelsetjenesten er i hovedsak organisert slik at helsesykepleieren har arbeidssted ved flere skoler samtidig, med kontordager fordelt på skolene. Gjennom en forskriftsendring, hvor skolehelsetjenestens formål blir utvidet, kan tilgjengeligheten bli lavere. Når helsesykepleieren skal bruke av sin tilmålte tid til å drive behandling, vil dette minske tilgjengeligheten og tilstedeværelsen for elevene med behov for å «stikke innom». Utdanningsforbundet er bekymret for at foreslått forskriftsendring vil føre til at helsesykepleieren må sette av mer tid til den enkelte, fremfor å drive mer universelle, helsefremmende og forebyggende tiltak.

Dreining av fokus

Presiseringen av forskriften som departementet nå foreslår, medfører en dreining av fokus fra å fremme et godt lærings- og arbeidsmiljø til det mer individorienterte og behandlende. Dette er i tråd med regjeringens ønske om å utvide kommunenes tilbud om psykisk helsehjelp, men det kan samtidig overskygge behovet for det helsefremmende og forebyggende arbeidet. En slik dreining må nødvendigvis også kreve kompetanseheving. Utdanningsforbundet mener dette er en viktig prinsipiell endring. Vi mener en slik dreining kan skape større avstand til lærerens og skolens oppdrag, jamfør overordnet del av læreplanverket. Helsesykepleierens rolle i det helhetlige pedagogiske støttesystemet vil bli mindre tydelig dersom behandling blir en fremtredende del av arbeidsbyrden.

Lite forpliktende

Departementets forslag skal ikke medføre en plikt, men være en påminner for kommunen over hvilke muligheter som ligger i tjenesten. Formålet med forslaget er blant annet å bidra til et lettere tilgjengelig behandlingstilbud for barn og unge. En slik presisering vil derfor kunne skape forventninger hos barn og unge om hvilket tilbud de kan få hos skolehelsetjenesten. Det fremkommer av bakgrunnen for endringsforslaget at det er behov for flere lavterskeltilbud og en styrking av spesielt psykisk helsevern i kommunen. Dersom en kommune likevel ikke prioriterer å utnytte de mulighetene den har, vil det bidra til å opprettholde den variasjonen som er mellom kommuner i dag i hvilket tilbud de gir sine innbyggere. Lokalt selvstyre er en klar prioritet fra sentralt hold, men det bidrar ikke alltid til å få redusere utfordringer som viser seg å være nasjonale, som det særlig psykisk uhelse hos barn og unge har blitt de senere årene. Utvidelsen av formålet med de begrunnelsene som ligger til grunn virker hensiktsmessig. Når dette likevel kun viser muligheter for å opprette slike tilbud, har Utdanningsforbundet liten tro på at det vil føre med seg særlige endringer i praksis eller kommunal prioritet.

Konklusjon
Utdanningsforbundet mener skolehelsetjenesten er et viktig bidrag inn i skolens mandat til *å fremme helse, trivsel og læring, og for å forebygge mobbing og krenkelser*. Det krever imidlertid tilstedeværelse, kapasitet og kompetanse til å utføre et slikt helsefremmende og forebyggende arbeid som skolehelsetjenesten er pålagt ved lov. Gjennom en uforpliktende utvidelse av formålet med skolehelsetjenesten, får kommunen mulighetsrom til å bygge opp sitt oppfølgings- og behandlingstilbud rettet mot barn og unge. Utdanningsforbundet mener det er bra at kommunene oppfordres til å utvide sitt tilbud innen psykisk helse, men savner tydelige presiseringer og avklaringer på hva dette tilbudet skal inneholde. Vi mener at en stor ulempe med dette forslaget, er at en slik utvidelse kan gå på bekostning av den rollen vi ønsker helsesykepleieren skal ha i det helhetlige pedagogiske støttesystemet. Vi ønsker å styrke det helsefaglige tilbudet i skolen, men mener dette krever en større satsning på skolehelsetjenesten i form av ressurser. Vi ser ikke at forslaget til forskriftsendring bidrar til dette.

#UngIdag-utvalgets utredning NOU 2019: 19 *Jenterom, gutterom og mulighetsrom* har nettopp vært ute på høring. Deres kunnskapsgrunnlag tyder på at skolehelsetjenesten ikke fungerer godt nok i hele landet. Utvalget anbefaler derfor myndighetene å utrede hvordan skolehelsetjenesten fungerer lokalt. Utdanningsforbundet mener utvalgets arbeid og anbefalinger må tas med i vurderingen av en eventuell forskriftsendring.

Med vennlig hilsen

Milena Adam
seksjonsleder

Guro Hovde
seniorrådgiver

Vedlegg: